

Bilag 1. Den 25-11-2015

Dige nr. VVM	Dige nr.	Mellem matr.nr.	Længde beskyttet 1992 ca. m	Længde 2015/ fjernet ca. m	Længde der ønskes dispensation ca. m	højde ca. m	bredde ca. m	Kort	Beskrivelse væsentlige flyfoto, observationer og dominerende vegetation
1	137.165/ 125.968	7e ¹ , 6o ¹	260	0/260	260	1-1,5	-	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Flyfoto 1954, 1980, 1993 -1999: tydeligt dige med enkelt bevoksning. Fjernet i 2011. Stedvis overdrevsvegetation med blåhat, gul snorre og håret høgeurt, hylt og mirabelle (2010).
2nord -syd	130.079	6e ¹ , 15x ¹	270	170/100	270	0,5-0,7	1	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Dige synligt 1954, 1980, 1995. Ca. 100m af diget fjernet, ca. 30m før 1999. Syren, slåen og fuglekirsebær
2øst- vest	139.541/ 132.119	15x ¹ , 15n ¹ , 1c ² , 1b ²	125	125/0	125	0,2-0,7		Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Dige synligt 1954, 1980, 1995. Hylt, slåen, gederams, prikbladet perikon Gennembrud på ca. 3m.
2vest	130.490	15n ¹ , 34b ¹	-	-	Kræver ikke dispensation	0,7		Hist 1 ³ , hist 2 ⁴	Diget er ikke beskyttet, da det ikke fremgår med en fed streg på seneste 4-cm kort.
3	136.967	1c ² , 1b ²	290	290/0	190	Op til 0,4	2,5	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Dige synligt 1954, 1980, 1988, 1993. Fra 1995 dyrket tæt ind til diget, fra 2008 kørsel ind over diget. Ejerlaugsdige. Ca. 140 m af diget er beskadiget.
4	127.396	2n ² , 8n ¹	384	384/0	Kræver ikke dispensation, er retableret	0,3-1	5	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴	Alm. hylt, grå-bynke, alm. hundegræs. 1954, 1988, 1993. Ejerlaugsdige. 140 m af det oprindelige dige beskadiget i 1993, men retableret. Udgør krone af skråning.
5	125.973	8d ¹ , 43d ¹	650	0/650	650	-	-	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Beliggende i skel til offentlig jord og derfor beskyttet. Alm. hylt, engriflet tjørn, alm. hundegræs, nælde Dige synligt 1954, 1980, 1988, 1993, 1995. Sydligste 125 lovligt fjernet før 1993. Fjernet i perioden 1993 – 2008.
6	137.078/ 138.985/ 128.537	43d ¹ , 15e ¹ 8n ¹	866	316/550	620 m syd for skel mod matr. 15et. + sydligste 58m= 678m	0,2 - 0,5	Op til 2,2	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵	Dige synligt 1954, 1980, 1988, 1993. 215 m i den sydlige del er lovligt fjernet før 1993. Dige fjernet 2006-2008 (430m) og 2008-2014 (550). Det oprindelige dige er bevaret i de 58 sydligste m.
7	136.217/ 138.110	44b ¹ , 46d ¹	888	888/0	800	0,2-1,5	Op til 3	Hist 1 ³ , hist 2 ⁴ , 4-cm kort ⁵ (bortset fra de nordligste 40m)	Dige synligt 1954, 1980, 1988, 1995. Efter 2006 er digets sydlige del beskadiget af crossbane. Alm. hundegræs, draphavre, grå-bynke
Sum	7 stk.			/1.560	2.973				

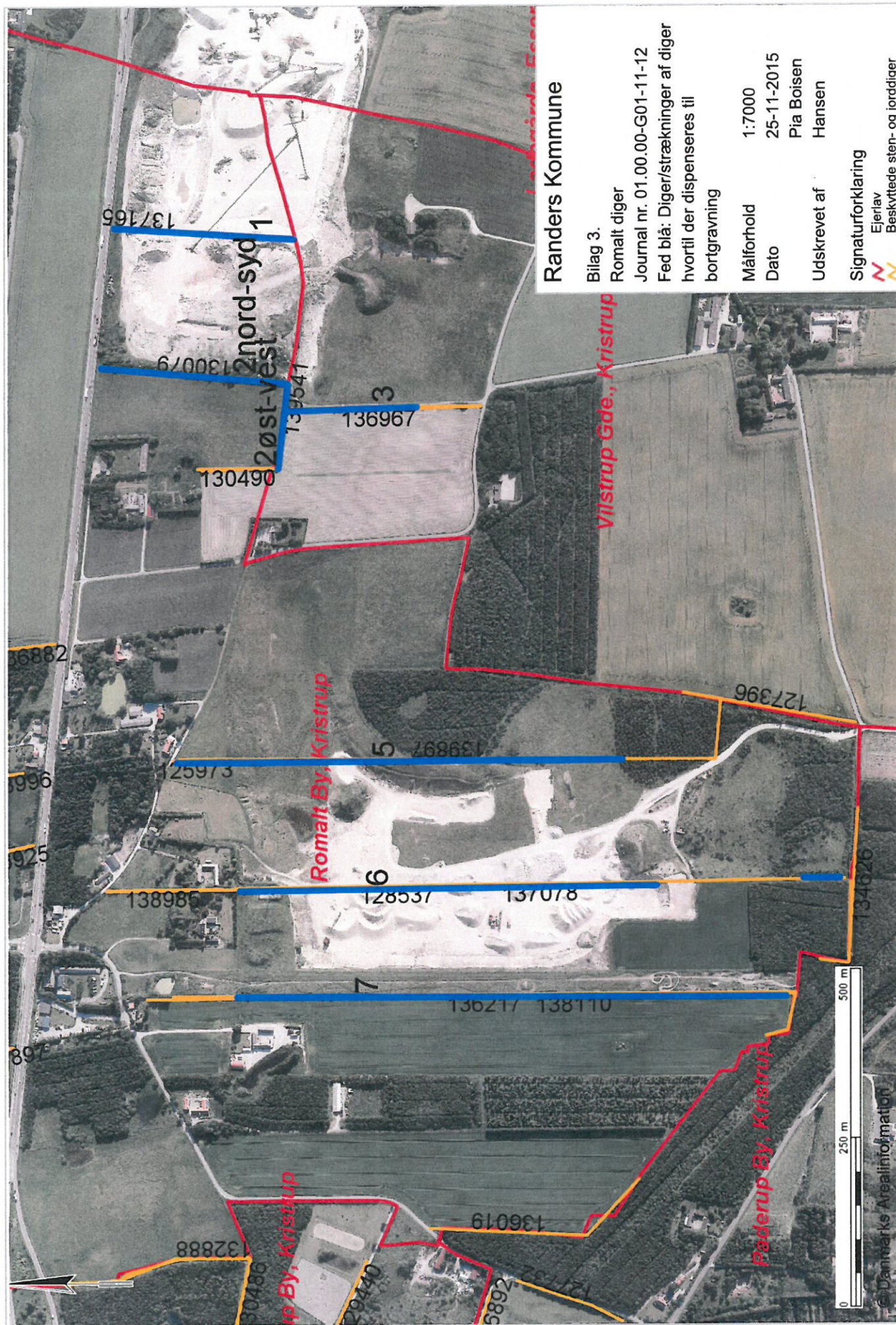
1) Romalt By, Kristrup

2) Vilstrup Gde., Kristrup

3) Diget fremgår af de høje målebordsblade (1842-1899).

4) Diget fremgår af de lave målebordsblade (1900-1971).

5) Diget er aftegnet med fed på det seneste 4-cm kort fra før 1992, dvs. det er omfattet af museumslovens § 29a såfremt det fandtes i 1992.

Nymøller Stenindustrier A/S
Lægårdsvej 18,
8520 Lystrup

perulrik.jensen@nymoelle.dk

Miljø og Teknik
Natur
Laksetorvet
8900 Randers C

Telefon +45 8915 1515
Direkte +45 8915 1699

Pia.Boisen.Hansen@Randers.dk
www.randers.dk

25-11-2015 / 01.00.00-G01-11-12

Dispensation fra museumslovens § 29a (beskyttede sten- og jorddiger) til at fjerne eksisterende og bortgravede diger i graveområde Romalt sydøst for Randers

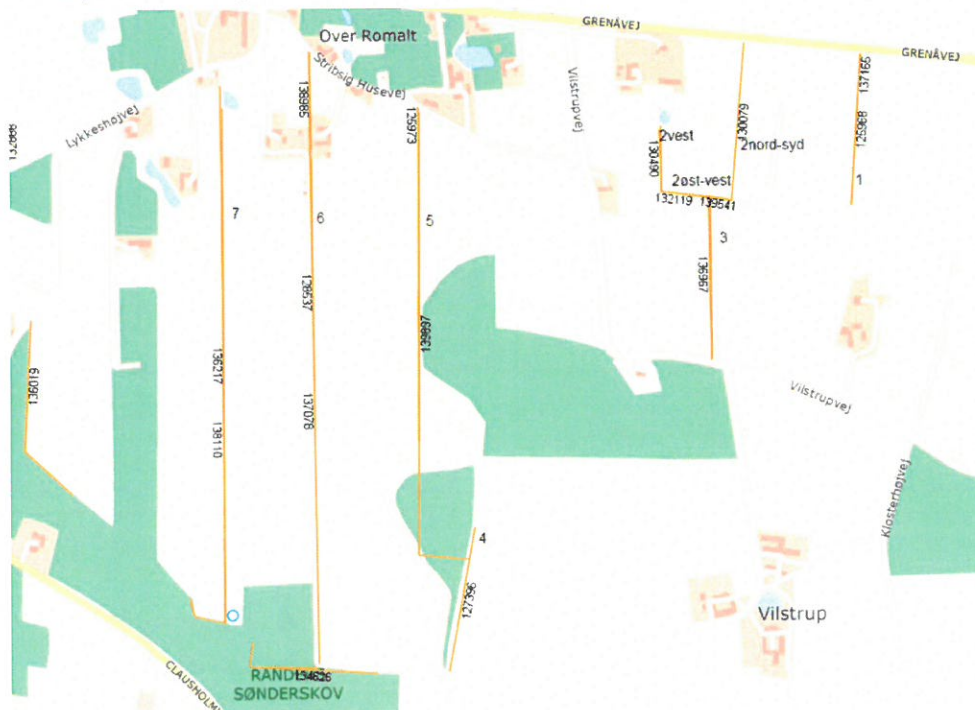
Randers Kommune har behandlet en ansøgning om dispensation fra museumslovens § 29a til at nedlægge 8 diger inden for graveområde Romalt. Digerne er beliggende på ejendommene matr.nr. 7e, 6o, 6e, 8d, 8n, 15e, 15n, 15x, 34b, 43d, 44b, 46d Romalt By, Krstrup og 1b og 1c Vilstrup Gde. Krstrup.

Afgørelse

Randers Kommune meddeler hermed dispensation fra museumslovens § 29a (beskyttede sten- og jorddiger) til at fjerne størstedelen af 7 beskyttede diger i forbindelse med indvinding af råstoffer i Romalt (se bilag 3).

Der dispenseres til at fjerne diger med numrene 137.165 (1), 130.079 (2 nord-syd), 139.541 (2 øst-vest), 136.967 (3), 125.973 (5), 137.078 (6), 136.217 (7) (se nedenstående kort).

Der dispenseres til at fjerne i alt 2.973 m beskyttet dige, hvoraf de ca. 1.560 m allerede er

fjernet i dag.

Ansøgers oplysninger

Dispensationen er givet på baggrund af oplysninger i din ansøgning af 26. april 2012 og efterfølgende korrespondance. Råstofgraven ved Romalt på ca. 118ha er behandlet i VVM-redegørelse fra 2011, og der er i 2014 udarbejdet et kommuneplantillæg 09 til kommuneplan 2013 for området. Ligeledes er der i 2009 udarbejdet et forslag til en samlet efterbehandlingsplan for hele området.

På den baggrund behandles her alle de berørte beskyttede diger inde i graveområdet, samt de diger der fremgår af det vejledende kort om beskyttede sten- og jorddiger. Der findes tillige beskyttede diger i randen af området mod syd og vest, som ikke er inkluderet i nærværende afgørelse, da man ifølge graveselskaberne ikke ønsker gravning her.

Hele området indgår som en del af det regionale graveområde Assentoft, Råstofplan 2012, og det er ligeledes beskrevet i Råstofplan 2008 for Region Midtjylland og i Århus Amt Regionplan 2005. Der indvindes grus, sand og sten og indvindingen spiller en vigtig rolle for råstofforsyningen i Østjylland.

Ansøger oplyser at digerne ønskes gennemgravet så råstofferne udnyttes fuldt ud i henhold til den grave- og efterbehandlingsplan, som har ligget til grund for VVM behandlingen af graveansøgningen. Efterbehandlingen af de færdiggravede områder er planlagt retableret til rekreative område herunder en blanding af skovområder, overdrev med indslag af søer. Efterbehandlingen vil ske på et andet niveau end det nuværende. Allerede i dag er nogle af de færdiggravede områder retableret som skov ejet af Naturstyrelsen.

Århus Amt har givet tilladelse til indvinding af råstoffer i forskellige del af området bl.a. i 1998 og fremadrettet. Amtet har på intet tidspunkt oplyst graveselskaberne om, at der var beskyttede diger i området, og at der skulle tilladelse til at gennemgrave digerne. Derimod var det i nogle tilladelser stillet vilkår om at skel skulle gennemgraves.

Af luftfoto fremgår det at der har været gravet efter råstoffer i området før 1980, og i dag er der aktive graveområder tre steder i området, der nyeste i området er ud mod Lykkeshøjvej på matr. 44b og 28b.

Gennemgang af digerne

På bilag 1 er en gennemgang af 9 diger i området. Beskrivelserne er en opsummering af besigtigelser i 2014 og 2015, beskrivelser i VVM-redegørelsen (2011) samt studier af kort og flyfoto. Digerne er beskrevet fra øst mod vest. De angivne numre er hhv. fra VVM-redegørelsen og Kulturstyrelsen vejledende digetema. I resten af afgørelsen anvendes de mere mundrette numre fra VVM-redegørelsen.

Alle diger der er behandlet i bilag 1 er jorddiger. Af bilag 1 ses det, at digerne 1, 2nord-syd, 2øst-vest, 3, 5, 6 og 7 er beskyttede da de findes som en fed streg på det seneste 4-cm kort fra før 1. juli 1992, hvor digebeskyttelsen trådte i kraft.

Derimod er dige 2vest ikke beskyttet, da det kun fremstår med signatur for hegn på seneste 4-cm kort fra før 1. juli 1992. Dige 2vest behandles derfor ikke yderligere i afgørelsen.

Dige 4 er ligeledes omfattet af beskyttelsen, da det ligger i skel til offentlig ejendom. En del af diget (ca. 140) er blevet gennemgravet, men da det er sket før beskyttelsen i 1992 er det lovligt, desuden er det efterfølgende reableret. Diget er derfor ikke opfattet af dispensationen.

Som det ses af opsummeringen i bilag 1, ønskes der dispensation til at fjerne ca. 2.973m dige hvoraf ca. 1.560 m allerede er bortgravet. Derudover er der et mindre brud i dige 139.541(2) på 3 m, beskadigelser af ca. 140 m af dige 3 pga. kørsel med lastbiler og beskadigelser i den sydlige del af dige 7 pga. crossbane.

En opsummering af digernes beskyttelsestus, som supplement til det vejledende beskyttelsestema ses på bilag 2:

- grønt - dige der lovligt er fjernet før 1992
- blå - de fejlfæstede dige (de der ikke fremgår med fed på 4-cm kortet)
- orange - tilføjede dige (fx i skel til offentlig ejendom, som ikke fremgår af 4-cm kortet)
- røde - ulovligt fjernede dige

Diger-strækninger der er omfattet af dispensationsansøgningen er markeret med en fed blå linje i bilag 3. Ejerlaugsgrænsen fremgår også af bilag 3.

Museets oplysninger

Randers Kommune har haft fjernelse af dige 7 i høring hos Kulturhistorisk Museum Randers til afklaring af digets kulturhistoriske værdi. Museet oplyser, at det ikke har nogen indvendinger til fjernelsen, da diget er tæt beliggende på Romalt by og den allerede eksisterende grusgrav.

Kommunes vurdering af digerne

Digerne er registreret i Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk (1:25.000) i den senest reviderede udgave forud for 1. juli 1992, hvor digebeskyttelsen trådte i kraft. Digerne er derfor beskyttet af museumslovens § 29a (sten- og jorddiger). Bestemmelsen indeholder en generel beskyttelse af sten- og jorddiger og lignende. Der må således ikke foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende uden dispensation fra kommunen.

Der dispenseres kun i særlige tilfælde. Landbrugsmæssig drift, mageskifte og andre private driftsøkonomiske fordele er ikke en tilstrækkelig begrundelse jf. Vejledningen om sten- og jorddiger¹.

Baggrunden for digebeskyttelsen er, at en meget stor del (ca. 70 %) af de dige, der eksisterede i slutningen af 1800-tallet, er fjernet i de følgende ca. hundrede år, og denne udvikling ville kunne forventes fortsat, bl.a. som følge af sammenlægninger af landbrug til større enheder.

Diger er vigtige elementer i kulturlandskabet, idet de viser tidligere tiders arealudnyttelse,

ejendomsforhold og administration. De kan også fungere som levesteder og spredningskorridorer for dyr og planter og bidrage til et afvekslende landskab.

Ifølge Vejledningen om sten- og jorrdiger¹ skal et dige for at være beskyttelsesværdigt ikke nødvendigvis være både landskabeligt, kulturhistorisk og biologisk værdifuldt. Det er tilstrækkeligt, at blot ét af kriterierne er aktuelt. Der lægges især stor vægt på digernes kulturhistoriske værdi som udtryk for ældre tiders ejendomsstruktur og udskiftningsmønster mv.

Hele diger tillades normalt kun fjernet, hvis der foreligger overordnede samfundsmæssige begrundelser for nedlæggelsen, eller hvis der hverken er kulturhistoriske, biologiske eller landskabelige værdier knyttet til diget.

Digernes kulturhistoriske betydning

Området ligger i skellet mellem ejerlaugene Romalt By, Kristup og Vilstrup Gde., Kristup og digerne 2øst-vest og 4 ligger netop i dette ejerlaugsskel. Ejerlaugsdiger er af ældre oprindelse end fx udskiftningsdiger og de har en mere uregelmæssigt forløb. Dige 4 er statslig ejet og retableret og derfor ikke omfattet af dispensationen. Dige 2øst-vest, der er omfattet af dispensationen, er ca. 125m.

Syd og vest for de aktuelle diger ligger ligeledes rester af ejerlaugsdiger, der ikke er omfattet af denne gennemgang da man ikke ønsker at grave her, og det forventes ikke at der senere kan gives dispensation til fjernelse af disse.

Digerne 1, 2nord-syd, 5, 6 og 7 er fra udskiftningen af Romalt By i 1783, og kan genfindes på original 1 kort (første danske matrikelkort) tilbage fra 1816-1864 og på efterfølgende kort. Der er tale om en paralleludskiftning for digerne 5,6, og 7.

Dige 3 kan ligeledes genfindes på original 1 kort tilbage fra 1816-1864 fra ejerlauget Vilstrup Gde. Kristup samt på efterfølgende kort.

Samlet set har digerne en kulturhistorisk værdi. Landskabet har dog gennemgået en stor forandring ved råstofindvinding siden før 1980, og derfor er den historiske fortællerværdi væsentlig formindsket.

Digernes biologiske betydning

Digerne har/har haft forskellig biologisk kvalitet. De er hovedsagelig orienteret nord-syd og dermed øst-vesteksponerede. De har en varierende grad af bevoksning af hovedsagelig næringsbegunstigede græsser og urter. Af vedplanter hyld, engriflet hvidtjørn, slåen og syren. Især dige 1 og dele af dige 3 har/har haft en høj biologisk værdi, idet dele af disse diger indeholder urtevegetation med indslag af overdrevsarter.

Digerne ligger/lå som skel mellem marker og fungerer/fungerede som refugier, trædesten og korridorer mellem de dyrekede marker.

Nogle af digerne formodes at have/have haft en funktion som ledelinje og skjul for pattedyr som fx, ræv, rådyr og harer samt skjul for fugle som fx agerghøns. Men også padder som skrubtudser og salamander fra nærliggende vandhuller kan bruge digerne som

¹ http://www.kulturarv.dk/fileadmin/user_upload/fortidsminder/Pdf_er/digevejledning.pdf

overvintringslokalitet, fx blev der i forbindelse med VVM-rapporten (2010) fundet skrubtudse i dige 1.

Samlet set vurderes digerne at have/have haft en biologisk betydning i sig selv, som levested og som ledelinje trædesten for forskellige organismer. I dag er den biologiske værdi dog formindsket pga. fjernelsen af nogle af digerne og den store graveaktivitet i området.

Digernes landskabelige betydning

Digerne ligger i et højt beliggende landskab syd for Stribsighus og Over Romalt. Landskabet ligger som et plateau mellem Randers Fjord i nord og Paderup Mose og Brusgård Møllebæk i syd. Stribsighuse udgør det højeste punkt i plateauet, og man kan derfra se ud over området med digerne og videre mange kilometer mod sydvest. Da digerne ligger på kanten af det højeste af plateauet, kan digerne ses tydeligt og markant i landskabet og de ligger på tværs af dette, som parallelle linjer. Digerne ses i dag fra Grenåvej, Vilstrupvej og Stribsig Husevej.

Digerne har, før de blev fjernet, haft en landskabelig værdi, idet de har tydeliggjort og understøttet et højtbeliggende landskab med udsigt, og været med til at give landskabet perspektiv. Eftersom nogle af digerne i dag er fjernede og landskabet voldsomt forandret med graveområderne er digernes landskabelige værdi kraftig forringet.

Baggrund for afgørelsen

Randers Kommune har ved afgørelsen lagt vægt på, at

- der ved råstofindvinding er tale om en væsentlig samfundsmæssig interesse, idet råstofindvindingen i området spiller en vigtig rolle for råstofforsyningen i Østjylland.
- de diger, der er fjernet før 2011 hvor VVM-redegørelsen lå færdig, er fjernet i god tro, fordi man i gravetilladelserne ikke har givet graveselskaberne information om at digerne var beskyttede, og endda i visse tilfælde stillet som vilkår at skel skulle gennemgraves.
- området er væsentligt forandret siden gravningen påbegyndte før 1980 og de landskabelige, kulturhistoriske og biologiske værdier som digerne rummede er langsomt ved at forsvinde.
- efter endt gravning vil området ifølge efterbehandlingsplanen blive udlagt til et naturområde med skovrejsning, overdrev og rekreative områder. Derfor vil de biologiske værdier i området øges væsentligt efter endt gravning.
- man var nået meget langt i udførelse og planlægning og efterbehandlingsplanlægning, da digerne kom ind i overvejelserne. Forslaget til efterbehandlingsplanen er fra 2009 og digerne kom først i betragtning i forbindelse med VVM-redegørelsen i 2011.
- det vil efter kommunens vurdering ikke give mening, at bevare digerne som søjler i et gennemgravet område. Det vil heller ikke give mening at sætte vilkår om retablering i et andet markniveau og kontekst, eftersom området skal udlægges til rekreativt område dvs. et kuperet terræn med stejle formationer, skov og vandhuller.

- det vil efter kommunes vurdering ikke give mening rent kulturhistorisk at genskabe digerne i et reableret rekreativt område, idet den kulturhistoriske autenticitet derved er forsvundet. Ligeledes vil landskabet være et andet, og det er en anden og ældre historie som skal fortælles.

EF-habitatdirektivet – foreløbig konsekvensvurdering

I henhold til § 7 i digebekendtgørelsen, skal kommunen i forbindelse med dispensation jf. museumslovens § 29j, stk. 2 foretage en vurdering af, om det ansøgte kan:

- påvirke et Natura 2000-område væsentligt,
- beskadige yngle- eller rasteområder for dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV eller
- beskadige plante og dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV.

Natura 2000-områder

Det ansøgte ligger ikke i et Natura 2000-område, men med en afstand på minimum 5 km til Natura 2000-område nr. 229 Bjerre Skov og Haslund Skov og ca. 7 kilometer til Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord.

Både ud fra afstanden og karakteren af det ansøgte vurderes det ansøgte hverken i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, at få negativ effekt på de arter eller naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte.

Dyre- eller plantearter optaget på habitatdirektivets bilag IV

I habitatdirektivets bilag IV er der opført en række dyre- og plantearter, som skal ydes streng beskyttelse overalt i deres naturlige udbredelsesområde, også uden for de udpegede Natura 2000-områder. For dyrearternes vedkommende indebærer dette, at yngle- og rasteområder ikke må beskadiges eller ødelægges.

Der er ikke kortlagt bilag-IV plantearter i Randers Kommune, og det vurderes at være usandsynligt, at de kan forekomme inden for det ansøgte område.

I forbindelse med besigtigelsen i 2009 til VVM-redegørelsen er der eftersøgt bilag IV-arter i området, men man har ikke konstateret fund. Det vurderes dog at både spidssnudet frø og stor vandsalamander sandsynligvis yngler i omegnen til området.

Spidssnudet frø er udbredt i hele Randers Kommune og yngler i vandhuller og er udenfor yngletiden afhængig af at der er fugtige naturområder nær vandhullet. Omkring graveområdet er der mange små vandhuller og Randers Kommune har registreret spidssnudet frø i to af disse i perioden 2012-2014. I dag ligger store dele af graveområdet som landbrugsjord og har derfor ikke stor værdi for levested for spidssnudet frø. Det er derfor usandsynligt at der vil forekomme en ynglevandring af betydning gennem graveområdet.

Stor Vandsalamander yngler og raster i rene vandhuller og har særligt gavn af lysåbne vandhuller. Uden for yngletiden er den afhængig af skov eller krat indenfor ca. 100 meter fra vandhullet. Omkring graveområdet er der mange små vandhuller Randers Kommune har registreret stor vandsalamander i to af disse i perioden 2012-2015. Da stor vandsalamander

ofte kun lever få hundrede meter fra disse ynglevandhuller vurderes det at være usandsynligt, at der sker en ynglevandring af betydning gennem graveområdet.

Med efterbehandling af arealerne til varieret naturområde med skov, overdrev og enkelte næringsfattige søer, vurderes det færdiggravede område at bidrage positivt til områdets bestande af paddler, i form af potentielle ynglelokaliteter, sommerlevesteder og overvintringssteder. Projektet forventes samlet set derfor ikke at påvirke bilag IV-arternes yngle- og rasteområde negativt.

Henstilling

Hvis der under gravearbejdet dukker fortidsminder op af jorden i form af f.eks. lerkarskår, hvidbrændt flint eller redskaber af flint skal arkæologerne på Museum Østjylland straks kontaktes på tlf. nr. 87 12 26 34.

Klagevejledning

Dispensationen kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Dispensationen efter museumsloven kan, jf. lovens § 29t og 29u, påklages af:

- ansøgeren,
- ejeren af ejendommen,
- offentlige myndigheder,
- lokale foreninger og organisationer, som har væsentlig interesse i afgørelsen, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som har beskyttelse af natur og miljø eller rekreative interesser som formål.

Hvis du ønsker at klage over denne afgørelse, kan du klage til Natur- og Miljøklagenævnet. Du klager via Klageportalen som ligger på www.borger.dk og www.virk.dk. Klagen sendes gennem Klageportalen til Randers Kommune.

Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt, dvs. den **24. december 2015**.

Klagen er indgivet, når den er tilgængelig for Randers Kommune i Klageportalen. Randers Kommune skal overfor Natur- og Miljøklagenævnet kommentere din klage. Du vil automatisk modtage en mail fra Klageportalen, hvor du får 3 uger til at komme med bemærkninger til vores udtalelse til Natur- og Miljøklagenævnet. Nævnet træffer herefter afgørelse.

Når du klager, skal du betale et gebyr på kr. 500. Du betaler gebyret med betalingskort i Klageportalen.

Fritagelse for brug af Klageportalen

Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning herom til Randers Kommune via e-mail natur@randers.dk eller til Randers Kommune, Laksetorvet, 8900 Randers C, att. Natur og Miljø. Randers Kommune videresender anmodningen til Natur- og Miljøklagenævnet, som beslutter, om du kan blive fritaget.

Dispensationen må ikke udnyttes før klagefristens udløb. Du vil straks få besked, hvis der modtages klage. I tilfælde af klage må dispensationen ikke udnyttes, før sagen er afgjort af

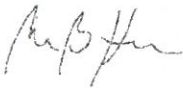
Naturklagenævnet, medmindre nævnet bestemmer andet.

Hvis dispensationen ikke udnyttes inden 3 år, bortfalder den.

Hvis du vil indbringe afgørelsen for domstolene, skal det ske inden 6 måneder efter modtagelsen af dette brev.

./ 3 bilag vedlagt

Med venlig hilsen

Pia Boisen Hansen
Biolog

Kopi til:

Ejere:

Michelle Bech, Vilstrupvej 56, 8960 Randers SØ (dige 2nord-syd, matr. nr. 15x og 15n)
Jørgen Krukow Nielsen, Munkdrupvej 47, 8960 Randers SØ (dige 2øst-vest og 3, matr. nr. 1b)
Tage Lindberg Sørensen, Stribsig Husevej 15, 8960 Randers SØ (dige 5 og 6, matr. nr. 8d, 43d)
Naturstyrelsen (dige 5 og 6, matr. nr. 8n)
Mads Thorup Caprani, Lykkeshøjvej 4, 8960 Randers SØ (dige 7, matr. nr. 46d)

Ejere og ansøger:

Søndergaard Sten & Grus A/S, Bindeleddet 4, 8940 Randers SV (dige 7, matr. nr. 44b),
michal@johs-s.dk
Nymølle Stenindustrier A/S, dige 1, 2nord-syd og 3 (matr. nr. 6e, 6o, 7e, 1c)

Naturstyrelsen, E-mail: nst@nst.dk

Friluftsrådet, e-mail: oestjylland@friluftsradet.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Randers, e-mail: dnranders-sager@dn.dk

Dansk Ornitologisk Forening, København, e-mail: natur@dof.dk

DOF-Randers, e-mail: Randers@dof.dk

Kulturstyrelsen, e-mail: post@kulturstyrelsen.dk

Jørgen Mejlsø, e-mail: jm@randers.dk

Moesgaard Museum, e-mail: moesgaard@hum.au.dk

Museum Østjylland, e-mail: mail@museumoj.dk

Region Midtjylland, leifpd@rm.dk

Søndergaard Sten & Grus A/S
Bindeleddet 4
8940 Randers SV
michal@johs-s.dk

Miljø og Teknik
Natur
Laksetorvet
8900 Randers C

Telefon +45 8915 1515
Direkte + 45 8915 1699

Pia.Boisen.Hansen@Randers.dk
www.randers.dk

25-11-2015 / 01.00.00-G01-11-12

Dispensation fra museumslovens § 29a (beskyttede sten- og jorddiger) til at fjerne eksisterende og bortgravede diger i graveområde Romalt sydøst for Randers

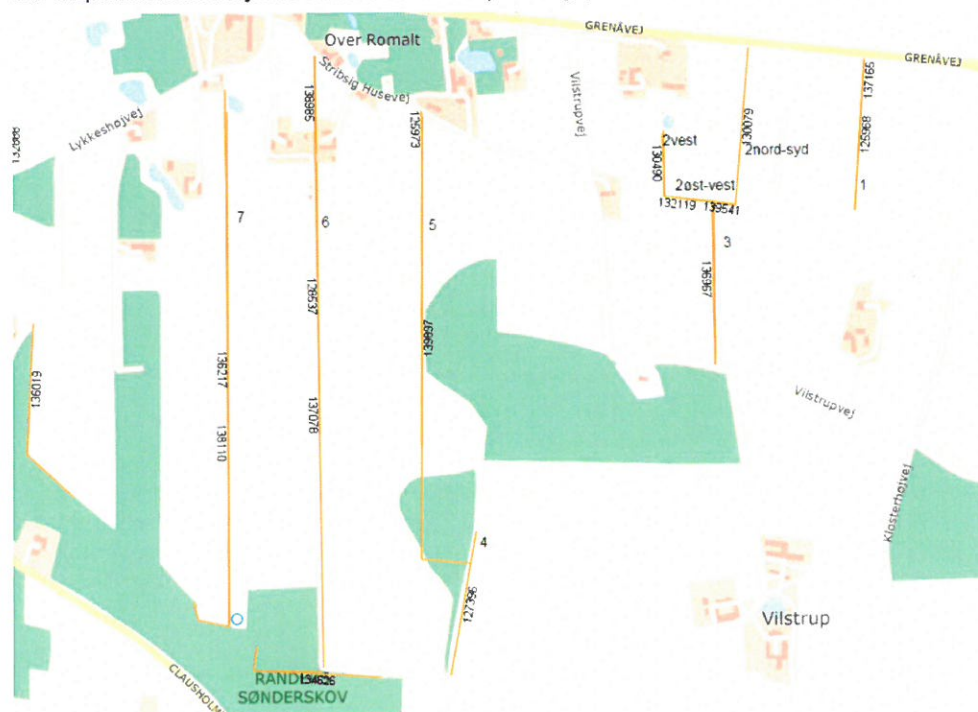
Randers Kommune har behandlet en ansøgning om dispensation fra museumslovens § 29a til at nedlægge 8 diger inden for graveområde Romalt. Digerne er beliggende på ejendommene matr.nr. 7e, 6o, 6e, 8d, 8n, 15e, 15n, 15x, 34b, 43d, 44b, 46d Romalt By, Krstrup og 1b og 1c Vilstrup Gde. Krstrup.

Afgørelse

Randers Kommune meddeler hermed dispensation fra museumslovens § 29a (beskyttede sten- og jorddiger) til at fjerne størstedelen af 7 beskyttede diger i forbindelse med indvinding af råstoffer i Romalt (se bilag 3).

Der dispenseres til at fjerne diger med numrene 137.165 (1), 130.079 (2 nord-syd), 139.541(2 øst-vest), 136.967 (3), 125.973(5), 137.078(6), 136.217(7) (se nedenstående kort).

Der dispenseres til at fjerne i alt 2.973 m beskyttet dige, hvoraf de ca. 1.560 m allerede er

fjernet i dag.

Ansøgers oplysninger

Dispensationen er givet på baggrund af oplysninger i din ansøgning af 26. april 2012 og efterfølgende korrespondance. Råstofgraven ved Romalt på ca. 118ha er behandlet i VVM-redegørelse fra 2011, og der er i 2014 udarbejdet et kommuneplantillæg 09 til kommuneplan 2013 for området. Ligeledes er der i 2009 udarbejdet et forslag til en samlet efterbehandlingsplan for hele området.

På den baggrund behandles her alle de berørte beskyttede diger inde i graveområdet, samt de diger der fremgår af det vejledende kort om beskyttede sten- og jorddiger. Der findes tillige beskyttede diger i randen af området mod syd og vest, som ikke er inkluderet i nærværende afgørelse, da man ifølge graveselskaberne ikke ønsker gravning her.

Hele området indgår som en del af det regionale graveområde Assentoft, Råstofplan 2012, og det er ligeledes beskrevet i Råstofplan 2008 for Region Midtjylland og i Århus Amt Regionplan 2005. Der indvindes grus, sand og sten og indvindingen spiller en vigtig rolle for råstofforsyningen i Østjylland.

Ansøger oplyser at digerne ønskes gennemgravet så råstofferne udnyttes fyldt ud i henhold til den grave-og efterbehandlingsplan, som har ligget til grund for VVM behandlingen af graveansøgningen. Efterbehandlingen af de færdiggravede områder er planlagt retableret til rekreative område herunder en blanding af skovområder, overdrev med indslag af søer. Efterbehandlingen vil ske på et andet niveau end det nuværende. Allerede i dag er nogle af de færdiggravede områder retableret som skov ejet af Naturstyrelsen.

Århus Amt har givet tilladelse til indvinding af råstoffer i forskellige del af området bl.a. i 1998 og fremadrettet. Amtet har på intet tidspunkt oplyst graveselskaberne om, at der var beskyttede diger i området, og at der skulle tilladelse til at gennemgrave digerne. Derimod var det i nogle tilladelser stillet vilkår om at skel skulle gennemgraves.

Af luftfoto fremgår det at der har været gravet efter råstoffer i området før 1980, og i dag er der aktive graveområder tre steder i området, der nyeste i området er ud mod Lykkeshøjvej på matr. 44b og 28b.

Gennemgang af digerne

På bilag 1 er en gennemgang af 9 diger i området. Beskrivelserne er en opsummering af besigtigelser i 2014 og 2015, beskrivelser i VVM-redegørelsen (2011) samt studier af kort og flyfoto. Digerne er beskrevet fra øst mod vest. De angivne numre er hhv. fra VVM-redegørelsen og Kulturstyrelsen vejledende digetema. I resten af afgørelsen anvendes de mere mundrette numre fra VVM-redegørelsen.

Alle diger der er behandlet i bilag 1 er jorddiger. Af bilag 1 ses det, at digerne 1, 2nord-syd, 2øst-vest, 3, 5, 6 og 7 er beskyttede da de findes som en fed streg på det seneste 4-cm kort fra før 1. juli 1992, hvor digebeskyttelsen trådte i kraft.

Derimod er dige 2vest ikke beskyttet, da det kun fremstår med signatur for hegn på seneste 4-cm kort fra før 1. juli 1992. Dige 2vest behandles derfor ikke yderligere i afgørelsen.

Dige 4 er ligeledes omfattet af beskyttelsen, da det ligger i skel til offentlig ejendom. En del af diget (ca. 140) er blevet gennemgravet, men da det er sket før beskyttelsen i 1992 er det lovligt, desuden er det efterfølgende retableret. Diget er derfor ikke opfattet af dispensationen.

Som det ses af opsummeringen i bilag 1, ønskes der dispensation til at fjerne ca. 2.973m dige hvoraf ca. 1.560 m allerede er bortgravet. Derudover er der et mindre brud i dige 139.541(2) på 3 m, beskadigelser af ca. 140 m af dige 3 pga. kørsel med lastbiler og beskadigelser i den sydlige del af dige 7 pga. crossbane.

En opsummering af digernes beskyttelsestus, som supplement til det vejledende beskyttelsestema ses på bilag 2:

- grønt - dige der lovligt er fjernet før 1992
- blå - de fejlforsatte dige (de der ikke fremgår med fed på 4-cm kortet)
- orange - tilføjede dige (fx i skel til offentlig ejendom, som ikke fremgår af 4-cm kortet)
- røde- ulovligt fjernede dige

Diger-strækninger der er omfattet af dispensationsansøgningen er markeret med en fed blå linje i bilag 3. Ejerlaugsgrænsen fremgår også af bilag 3.

Museets oplysninger

Randers Kommune har haft fjernelse af dige 7 i høring hos Kulturhistorisk Museum Randers til afklaring af digets kulturhistoriske værdi. Museet oplyser, at det ikke har nogen indvindinger til fjernelsen, da diget er tæt beliggende på Romalt by og den allerede eksisterende grusgrav.

Kommunes vurdering af digerne

Digerne er registreret i Kort- og Matrikelstyrelsens kortværk (1:25.000) i den senest reviderede udgave forud for 1. juli 1992, hvor digebeskyttelsen trådte i kraft. Digerne er derfor beskyttet af museumslovens § 29a (sten- og jorddiger). Bestemmelsen indeholder en generel beskyttelse af sten- og jorddiger og lignende. Der må således ikke foretages ændring i tilstanden af sten- og jorddiger og lignende uden dispensation fra kommunen.

Der dispenseres kun i særlige tilfælde. Landbrugsmæssig drift, mageskifte og andre private driftsøkonomiske fordele er ikke en tilstrækkelig begrundelse jf. Vejledningen om sten- og jorddiger¹.

Baggrunden for digebeskyttelsen er, at en meget stor del (ca. 70 %) af de dige, der eksisterede i slutningen af 1800-tallet, er fjernet i de følgende ca. hundrede år, og denne udvikling ville kunne forventes fortsat, bl.a. som følge af sammenlægninger af landbrug til større enheder.

Diger er vigtige elementer i kulturlandskabet, idet de viser tidligere tiders arealudnyttelse,

ejendomsforhold og administration. De kan også fungere som levesteder og spredningskorridorer for dyr og planter og bidrage til et afvekslende landskab.

Ifølge Vejledningen om sten- og jorddiger¹ skal et dige for at være beskyttelsesværdigt ikke nødvendigvis være både landskabeligt, kulturhistorisk og biologisk værdifuldt. Det er tilstrækkeligt, at blot ét af kriterierne er aktuelt. Der lægges især stor vægt på digernes kulturhistoriske værdi som udtryk for ældre tiders ejendomsstruktur og udskiftningsmønster mv.

Hele diger tillades normalt kun fjernet, hvis der foreligger overordnede samfundsmæssige begrundelser for nedlæggelsen, eller hvis der hverken er kulturhistoriske, biologiske eller landskabelige værdier knyttet til diget.

Digernes kulturhistoriske betydning

Området ligger i skellet mellem ejerlaugene Romalt By, Kristup og Vilstrup Gde., Kristup og digerne 2øst-vest og 4 ligger netop i dette ejerlaugsskel. Ejerlaugsdiger er af ældre oprindelse end fx udskiftningsdiger og de har en mere uregelmæssigt forløb. Dige 4 er statslig ejendomme og retableret og derfor ikke omfattet af dispensationen. Dige 2øst-vest, der er omfattet af dispensationen, er ca. 125m.

Syd og vest for de aktuelle diger ligger ligeledes rester af ejerlaugsdiger, der ikke er omfattet af denne gennemgang da man ikke ønsker at grave her, og det forventes ikke at der senere kan gives dispensation til fjernelse af disse.

Digerne 1, 2nord-syd, 5, 6 og 7 er fra udskiftningen af Romalt By i 1783, og kan genfindes på original 1 kort (første danske matrikelkort) tilbage fra 1816-1864 og på efterfølgende kort. Der er tale om en paralleludskiftning for digerne 5,6, og 7.

Dige 3 kan ligeledes genfindes på original 1 kort tilbage fra 1816-1864 fra ejerlauget Vilstrup Gde. Kristup samt på efterfølgende kort.

Samlet set har digerne en kulturhistorisk værdi. Landskabet har dog gennemgået en stor forandring ved råstofindvinding siden før 1980, og derfor er den historiske fortælleleværdi væsentlig formindsket.

Digernes biologiske betydning

Digerne har/har haft forskellig biologisk kvalitet. De er hovedsagelig orienteret nord-syd og dermed øst-vesteksponerede. De har en varierende grad af bevoksning af hovedsagelig næringsbegunstigede græsser og urter. Af vedplanter hyld, engriflet hvidtjørn, slåen og syren. Især dige 1 og dele af dige 3 har/har haft en høj biologisk værdi, idet dele af disse diger indeholder urtevegetation med indslag af overdrevsarter.

Digerne ligger/lå som skel mellem marker og fungerer/fungerede som refugier, trædesten og korridorer mellem de dyrekede marker.

Nogle af digerne formodes at have/have haft en funktion som ledelinje og skjul for pattedyr som fx, ræv, rådyr og harer samt skjul for fugle som fx agerghøns. Men også padder som skrubtudser og salamander fra nærliggende vandhuller kan bruge digerne som

¹ http://www.kulturarv.dk/fileadmin/user_upload/fortidsminder/Pdf_er/digevejledning.pdf

overvintringslokalitet, fx blev der i forbindelse med VVM-rapporten (2010) fundet skrubbudse i dige 1.

Samlet set vurderes digerne at have/have haft en biologisk betydning i sig selv, som levested og som ledelinje trædesten for forskellige organismer. I dag er den biologiske værdi dog formindsket pga. fjernelsen af nogle af digerne og den store graveaktivitet i området.

Digernes landskabelige betydning

Digerne ligger i et højt beliggende landskab syd for Stribsigård og Over Romalt. Landskabet ligger som et plateau mellem Randers Fjord i nord og Paderup Mose og Brusgård Møllebæk i syd. Stribsigård udgør det højeste punkt i plateauet, og man kan derfra se ud over området med digerne og videre mange kilometer mod sydvest. Da digerne ligger på kanten af det højeste af plateauet, kan digerne ses tydeligt og markant i landskabet og de ligger på tværs af dette, som parallelle linjer. Digerne ses i dag fra Grenåvej, Vilstrupvej og Stribsig Husevej.

Digerne har, før de blev fjernet, haft en landskabelig værdi, idet de har tydeliggjort og understøttet et højtbeliggende landskab med udsigt, og været med til at give landskabet perspektiv. Eftersom nogle af digerne i dag er fjernede og landskabet voldsomt forandret med graveområderne er digernes landskabelige værdi kraftig forringet.

Baggrund for afgørelsen

Randers Kommune har ved afgørelsen lagt vægt på, at

- der ved råstofindvinding er tale om en væsentlig samfundsmæssig interesse, idet råstofindvindingen i området spiller en vigtig rolle for råstofforsyningen i Østjylland.
- de diger, der er fjernet før 2011 hvor VVM-redegørelsen lå færdig, er fjernet i god tro, fordi man i gravetilladelserne ikke har givet graveselskaberne information om at digerne var beskyttede, og endda i visse tilfælde stillet som vilkår at skel skulle gennemgraves.
- området er væsentligt forandret siden gravningen påbegyndte før 1980 og de landskabelige, kulturhistoriske og biologiske værdier som digerne rummede er langsomt ved at forsvinde.
- efter endt gravning vil området ifølge efterbehandlingsplanen blive udlagt til et naturområde med skovrejsning, overdrev og rekreative områder. Derfor vil de biologiske værdier i området øges væsentligt efter endt gravning.
- man var nået meget langt i udførelse og planlægning og efterbehandlingsplanlægning, da digerne kom ind i overvejelserne. Forslaget til efterbehandlingsplanen er fra 2009 og digerne kom først i betragtning i forbindelse med VVM-redegørelsen i 2011.
- det vil efter kommunens vurdering ikke give mening, at bevare digerne som søjler i et gennemgravet område. Det vil heller ikke give mening at sætte vilkår om retablering i et andet markniveau og kontekst, eftersom området skal udlægges til rekreativt område dvs. et kuperet terræn med stejle formationer, skov og vandhuller.

- det vil efter kommunes vurdering ikke give mening rent kulturhistorisk at genskabe digerne i et reableret rekreativt område, idet den kulturhistoriske autenticitet derved er forsvundet. Ligeledes vil landskabet være et andet, og det er en anden og ældre historie som skal fortælles.

EF-habitatdirektivet – foreløbig konsekvensvurdering

I henhold til § 7 i digebekendtgørelsen, skal kommunen i forbindelse med dispensation jf. museumslovens § 29j, stk. 2 foretage en vurdering af, om det ansøgte kan:

- påvirke et Natura 2000-område væsentligt,
- beskadige yngle- eller rasteområder for dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV eller
- beskadige plante og dyrearter, der er optaget på EF-habitatdirektivets bilag IV.

Natura 2000-områder

Det ansøgte ligger ikke i et Natura 2000-område, men med en afstand på minimum 5 km til Natura 2000-område nr. 229 Bjerre Skov og Haslund Skov og ca. 7 kilometer til Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord.

Både ud fra afstanden og karakteren af det ansøgte vurderes det ansøgte hverken i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, at få negativ effekt på de arter eller naturtyper, som Natura 2000-området er udpeget for at beskytte.

Dyre- eller plantearter optaget på habitatdirektivets bilag IV

I habitatdirektivets bilag IV er der opført en række dyre- og plantearter, som skal ydes streng beskyttelse overalt i deres naturlige udbredelsesområde, også uden for de udpegede Natura 2000-områder. For dyrearternes vedkommende indebærer dette, at yngle- og rasteområder ikke må beskadiges eller ødelægges.

Der er ikke kortlagt bilag-IV plantearter i Randers Kommune, og det vurderes at være usandsynligt, at de kan forekomme inden for det ansøgte område.

I forbindelse med besigtigelsen i 2009 til VVM-redegørelsen er der eftersøgt bilag IV-arter i området, men man har ikke konstateret fund. Det vurderes dog at både spidssnudet frø og stor vandsalamander sandsynligvis yngler i omegnen til området.

Spidssnudet frø er udbredt i hele Randers Kommune og yngler i vandhuller og er udenfor yngletiden afhængig af at der er fugtige naturområder nær vandhullet. Omkring graveområdet er der mange små vandhuller og Randers Kommune har registreret spidssnudet frø i to af disse i perioden 2012-2014. I dag ligger store dele af graveområdet som landbrugsjord og har derfor ikke stor værdi for levested for spidssnudet frø. Det er derfor usandsynligt at der vil forekomme en ynglevandring af betydning gennem graveområdet.

Stor Vandsalamander yngler og raster i rene vandhuller og har særligt gavn af lysåbne vandhuller. Uden for yngletiden er den afhængig af skov eller krat indenfor ca. 100 meter fra vandhullet. Omkring graveområdet er der mange små vandhuller Randers Kommune har registreret stor vandsalamander i to af disse i perioden 2012-2015. Da stor vandsalamander

ofte kun lever få hundrede meter fra disse ynglevandhuller vurderes det at være usandsynligt, at der sker en ynglevandring af betydning gennem graveområdet.

Med efterbehandling af arealerne til varieret naturområde med skov, overdrev og enkelte næringsfattige søer, vurderes det færdiggravede område at bidrage positivt til områdets bestande af paddler, i form af potentielle ynglelokaliteter, sommerlevesteder og overvintringssteder. Projektet forventes samlet set derfor ikke at påvirke bilag IV-arternes yngle- og rasteområde negativt.

Henstilling

Hvis der under gravearbejdet dukker fortidsminder op af jorden i form af f.eks. lerkarskår, hvidbrændt flint eller redskaber af flint skal arkæologerne på Museum Østjylland straks kontaktes på tlf. nr. 87 12 26 34.

Klagevejledning

Dispensationen kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Dispensationen efter museumsloven kan, jf. lovens § 29t og 29u, påklages af:

- ansøgeren,
- ejeren af ejendommen,
- offentlige myndigheder,
- lokale foreninger og organisationer, som har væsentlig interesse i afgørelsen, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som har beskyttelse af natur og miljø eller rekreative interesser som formål.

Hvis du ønsker at klage over denne afgørelse, kan du klage til Natur- og Miljøklagenævnet. Du klager via Klageportalen som ligger på www.borger.dk og www.virk.dk. Klagen sendes gennem Klageportalen til Randers Kommune.

Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt, dvs. den **24. december 2015**.

Klagen er indgivet, når den er tilgængelig for Randers Kommune i Klageportalen. Randers Kommune skal overfor Natur- og Miljøklagenævnet kommentere din klage. Du vil automatisk modtage en mail fra Klageportalen, hvor du får 3 uger til at komme med bemærkninger til vores udtalelse til Natur- og Miljøklagenævnet. Nævnet træffer herefter afgørelse.

Når du klager, skal du betale et gebyr på kr. 500. Du betaler gebyret med betalingskort i Klageportalen.

Fritagelse for brug af Klageportalen

Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning herom til Randers Kommune via e-mail natur@randers.dk eller til Randers Kommune, Laksetorvet, 8900 Randers C, att. Natur og Miljø. Randers Kommune videresender anmodningen til Natur- og Miljøklagenævnet, som beslutter, om du kan blive fritaget.

Dispensationen må ikke udnyttes før klagefristens udløb. Du vil straks få besked, hvis der modtages klage. I tilfælde af klage må dispensationen ikke udnyttes, før sagen er afgjort af

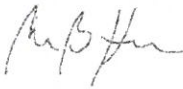
Naturklagenævnet, medmindre nævnet bestemmer andet.

Hvis dispensationen ikke udnyttes inden 3 år, bortfalder den.

Hvis du vil indbringe afgørelsen for domstolene, skal det ske inden 6 måneder efter modtagelsen af dette brev.

./ 3 bilag vedlagt

Med venlig hilsen

Pia Boisen Hansen
Biolog

Kopi til:

Ejere:

Michelle Bech, Vilstrupvej 56, 8960 Randers SØ (dige 2nord-syd, matr. nr. 15x og 15n)
Jørgen Krukow Nielsen, Munkdrupvej 47, 8960 Randers SØ (dige 2øst-vest og 3, matr. nr. 1b)
Tage Lindberg Sørensen, Stribsig Husevej 15, 8960 Randers SØ (dige 5 og 6, matr. nr. 8d, 43d)
Naturstyrelsen (dige 5 og 6, matr. nr. 8n)
Mads Thorup Caprani, Lykkeshøjvej 4, 8960 Randers SØ (dige 7, matr. nr. 46d)

Ejere og ansøger:

Søndergaard Sten & Grus A/S, Bindeleddet 4, 8940 Randers SV (dige 7, matr. nr. 44b),
michal@johs-s.dk
Nymølle Stenindustrier A/S, dige 1, 2nord-syd og 3 (matr. nr. 6e, 6o, 7e, 1c)

Naturstyrelsen, E-mail: nst@nst.dk

Friluftsrådet, e-mail: oestjylland@friluftsradet.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Randers, e-mail: dnranders-sager@dn.dk

Dansk Ornitologisk Forening, København, e-mail: natur@dof.dk

DOF-Randers, e-mail: Randers@dof.dk

Kulturstyrelsen, e-mail: post@kulturstyrelsen.dk

Jørgen Mejlsø, e-mail: jm@randers.dk

Moesgaard Museum, e-mail: moesgaard@hum.au.dk

Museum Østjylland, e-mail: mail@museumoj.dk

Region Midtjylland, leifpd@rm.dk